

Çocuğun Okul Olgunluğu

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Çocuğun okula başlaması, onun öğrenim yaşamının en önemli bir olayıdır. Bu, çocuğun yeter derece bir olgunlukta bulunmasını gerektirir. Bu olgunluğa ulaşmış olan kişinin ilköğrenim yaşamı başarılı geçeceği gibi daha sonraki öğrenim yaşamları da genellikle başarılı geçer. Zamanından önce, yani bu olgunluk düzeyine ulaşmadan önce okula başlayan öğrencilerin çevrelerine uyumları güçtür. Bunlar okulda korkak ve ürkek davranışlar gösterirler. Okuldan soğurlar. Bu ilk olumsuz yaşantılar, daha sonraki öğrenimlerini de olumsuz yönde etkiler. Çocuğun bu duruma düşmesine fırsat vermemek gerekir.

Çocuğun okula başlamaya hazır olup olmadığının anlaşılması bir takım gözlemsel verileri gerektirir. Bunu yalın ölçüde uygulanacak testlerle de belirleyebiliriz. En iyisi, her iki yolla elde edilecek bilgileri dikkate alarak bu konuda bir karar vermektir.

Kentlerde, ana-babalar, genellikle çocuklarının okul olgunluğuna bakmaksızın, erken yaşlarda okula gitmesini isterler. Bunda, çocuğun 1 yıl erken yaşama atılmasını sağlama düşüncesi egemendir. Bu düşünce ne kadar yerinde olursa olsun, çocuğun gelişim düzeyi buna elverişli değilse, çocuğu kaybetmek tehlikesini de birlikte getirir. Bundan sakınmak gerekir.

Çocuğun okula başlama olgunluğu, onun en az şu beş, olgunluğa ulaşması ile gerçekleşir : (1) Fiziksel olgunluk, (2) Duygusal olgunluk, (3) Zihinsel olgunluk, (4) Toplumsal olgunluk, (5) İş olgunluğu. Bunları kısaca şöyle açıklayabiliriz :

Fiziksel olgunluk : Buna bedensel olgunluk da diyebiliriz. Okula başlayan çocuk, oynayacak, zıplayacak, okuyacak, yazacak, kısaca birtakım bedensel hareketler yapacaktır. Çocuğun bedensel yönden bunları yapabilecek bir durumda olması gerekir. Çocuklar arasında bireysel ayrılıklar çok olduğu için, bu konuda belirli rakamlar güç ise de çocuğun artık büyüdüğünü (erkeklerde biraz fazla olmak üzere boy uzunluğunun 1 metreyi geçtiğini) söyleyebiliriz. Çocukluğa özgü olan beden organları arasındaki uyumsuzluklar, ortadan kalkar. Bacaklar ve kollar bedenin diğer kısımları ile uygun bir hale gelir. Başın bedene göre büyüklük oranı azalır. (Doğuşta bütün bedenin dörtte biri olan baş, altıda bir hale gelir. Bu, yetişkinlikte yedide birdir.) Kaslar gelişir. Süt dişleri değişmeye başlar. Yüzde ilk çocukluğa ait ifadeler kaybolur : Alındaki çocukluğa özgü çıkıntı belirsiz hale gelir. Baş büyüklüğü yetişkin olduğu zamanki büyüklüğünün % 90'ına ulaşır : Normal olarak 56 santimetre ise, 46 santimetre.

Fiziksel olgunluğun bir belirtisi olarak, çocuktan, kolunu başının üzerinden geçirerek diğer taraftaki kulağını tutması istenir. Çocuk, bunu, başını eğmeden yapabilmelidir. Diğer hususlarla birlikte, çocuk bunu başara-bilirse, çocuğun okula başlama için fiziksel olgunluğu kazanmış olduğu sonucuna varılabilir. Çocuğun bu olgunluğu kazanmasında ana-babanın bilgisi ile ekonomik durumunun rolü büyüktür.

Duygusal olgunluk : Duygusal olgunluk, eğitimin en önemli amaçlarından biridir. Bunda kalıtımın ve çevrenin rolü vardır. Kalıtım üzerinde etki-miz olamayacağına göre, çevreye, yani eğitime önem vermemiz gerekir. Duygusal eğitimin çocuğun kişilik gelişimindeki yeri ve önemi büyüktür. Hatta, kişilik gelişiminin çocuğun duygusal olgunluğunun etkisi altında oluştuğunu bile söyleyebiliriz. Duygusal olgunluğun öğeleri şunlardır : Sev-gi, sevecenlik (şefkat) göstermek, yardım etme duygularıyla dolu olmak, gereksiz korku ve öfke davranışları göstermek sevinilecek yerde sevinmek, üzülecek yerde üzülme. Bu söylediklerimiz her yaşta görülebilecek duy-gusal olgunluğun öğeleridir. Her yaşta kişide bunlardan bir parça bulunur. Okula başlama yaşında olan çocuklarda da bunlardan bir parça bulunma-lıdır. Her yaşın kendine uygun bir duygusal olgunluğu vardır. Psikolojide duygusal olgunluk, zekâ yaşının saptanmasına benzer bir yöntemle sap-tanmaktadır. Biz de henüz bu konuda yeteri kadar araştırma yapılmamış olduğundan okula yeni başlayan çocuğun yukardaki öğelere ne derece sa-hip olması gerektiğini belirten ölçütler henüz yoktur. Fakat, fazla korku, ürkeklik ve coşku (heyecan) belirtisi gösteren çocukların okula başlama için yeter duygusal olgunluğa eriştikleri söylenemez. Çocuk, okul için he-ves göstermeli; okulu ister bir durumda olmalıdır. Çocuk, okul ile ilgili tu-tumlarında olumlu bir yaklaşımda bulunmalı, sâkin görünmeli ve bir yerde bir süre sessizce oturabilmeli ya da bir iş yapabilmelidir. Bu belirtileri gös-teren bir çocuğun okula başlamak için duygusal olgunluk bakımından ye-terli olduğu ileri sürülebilir.

Zihinsel olgunluk : Okula başlama yaşında zihinsel yönden çocukta oldukça önemli değişiklikler görülür. Çocuk hayal dünyasından gerçekler dünyasına girmeye başlar. Bunun sonucu olarak hayal kurma davranışları azalır. «Neden,? Niçin, Nasıl» gibi sorular sorar. Daha doğrusu 3. ve 4. yaş-larda başlayan bu tür sorular artık yerini eleştirel düşünmeye bırakır. Es-kiden herşeyi kendi isteklerine göre yorumlarken şimdi gerçekler dünya-sının gereklerine göre yorumlamaya başlar. Henüz bilimsel düşünme yok-tur; fakat onu andıran, benzetmelerden yararlanan bir düşünme süreci ya-vaş yavaş başlamıştır. Çocuğun dikkat yeteneği artmıştır. Karmaşık şey-ler içinden aradığını bulup gösterebilir. Yalın 4 sayıyı, söylemenin hemen arkasından tekrar edebilir. Henüz kendi hareketlerini eleştiremez; fakat, kendi hareketlerinin de yanlış olabileceğinin farkına varmıştır.

Toplumsal olgunluk : Çocuğun toplumsal olgunluğu, onun çevresindeki diğer kişilerle olan ilişkisinde görülen toplum kurallarına uygun tutum ve davranışların tümüdür. Bunun öğeleri : Kişinin, başkaları ile iyi ilişkiler kurabilmesi; içinde bulunduğu gruba uyabilmesi; eleştirileri kabul edebilmesi duygularını denetim altına alabilmesi; içe ve dışa dönüklük durumu, bencillik ve özgecilik durumu; inatçılık ve itaat etme durumu gibi hususlardır. Duygusal olgunluk gibi, toplumsal olgunluk da belli bir yaşta gerçekleşemez, her yaşın kendine göre bir olgunluk düzeyi vardır. Okula yeni başlayan bir çocukta aranacak toplumsal olgunluk düzeyi şöyle olabilir : Çocuk, başkaları ile iyi ilişkiler kurabilir; arkadaş grubuna uymada fazla güçlük çekmez; eleştirileri fazla kızgınlık belirtileri göstermeden kabul eder; öfke ve hoşnutsuzluklarını fazla açığa vurmada denetim altında tutabilir; aile yaşamında doğal olan ana ve babaya sıkı bağlılık biraz gevşemiştir. Çocuk, artık başkaları ile birlikte çalışmanın, bunun için okula gitmekte olduğunun bilincine varmıştır. Çocuk okula başlamak için gerekli olan toplumsal olgunluğa ulaştığında, okulda yeni arkadaşlar edineceğinin, yeni şeyler öğreneceğinin verdiği mutluluğu duyarak, yuvadan uçmak isteyen kuş örneği, anne ve babayı okula kaydettirmek için âdeta zorlar.

İş olgunluğu : İş, bir amaçla, yahut bir sonuç elde etmek için güç harcayarak yapılan etkinliktir. Okul çalışmalarının hemen hepsi birer iştir. Okula başlayacak olan çocuğun bunun için de hazır olması gerekir. İş olgunluğunun öğeleri şunlar olabilir : Bir amaçla bir uğraşı yapmak alışkanlığı; yapılacak işle ilgili etkinlikleri sıraya koyma alışkanlığı; iş için gerekli araç ve gereçleri seçme alışkanlığı; bu araç ve gereçleri, yerine göre, temiz ve düzenli bir biçimde yerleştirme ya da yapma alışkanlığı yaptığı işin doğru olup olmadığını denetleme ya da eleştirebilme alışkanlığı. Doğaldır ki, okula yeni başlayan bir çocuktan bu konuda böyle bir yetkinliği bekleyemeyiz; fakat, bunların birkaçının yalın ölçüde de olsa yapılması, çocuğun okula başlayabilmek için gerekli olan iş olgunluğu(na ulaştığının bir belirtisi olarak kabul edilebilir.

Çocuğun okula başlaması ile ilgili olan yukardaki beş olgunluk düzeyi gözlemlerle saptanabilir. Yine bunlarla ilgili daha özel testler de geliştirilebilir. Uygulamada ise hem gözlemlerden, hem de bu testlerden yararlanılabilir. Önemli olan bu olgunluk durumlarının eğitim yolu ile geliştirilip geliştirilemeyeceğidir. Bunlar, eğitim yolu ile belli bir ölçüde geliştirilebilir. Ailede ana ve baba gibi eğitimle uğraşanların, çocuk yuvaları ve ana okulundaki eğitim programlarının etkisi ile çocuğun okula başlama olgunluğundaki düzeyi daha çok yükseltilebilir; yahut daha çok yetkinleşebilir. «Altı yaş uygulaması» adıyla bilinen, aslında beş yaşında okula başlamayı amaç edinen program, çocuğa, hiç değilse bu olgunluğu geliştirmeyi amaç edinmelidir.